

**MEDIA SAVODXONLIKNING BIOLOGIK TA'LIMDA O'RNI  
VA UNING TALABALAR ILMIY FIKRLASHIGA TA'SIRI**

**Muallif:** Dusyorova Farog'at Baris qizi

**Tadqiqot maskani:** Qo'qon davlat universiteti

**Pochta manzil:** farogatdusyorova@gmail.com.

**Ilmiy rahbar:** Abdupattayev Hasanjon

**Annotatsiya (UZ)**

Ushbu tadqiqot media savodxonlikning biologiya ta'limidagi funksiyasi, uning talabalarning ilmiy dunyoqarashi, tahliliy fikrlashi va ekologik madaniyatiga ko'rsatadigan bevosita ta'sirini ochib beradi. Maqolada internet resurslari, ijtimoiy tarmoqlar, raqamli darsliklar va vizual media kontentlaridan foydalanishning o'quv jarayoniga samarali ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari biologik ma'lumotlar media orqali tarqatilganda ilmiylik, ishonchlilik va tanqidiy fikrlashni shakllantirish zarurligini ko'rsatadi.

**Annotation (ENG)**

This research examines the role of media literacy in biological education and its direct impact on students' scientific worldview, analytical thinking, and ecological culture. The article analyzes the effectiveness of using internet resources, social media, digital textbooks, and visual media content in the learning process. The results demonstrate the need for scientific accuracy, reliability, and critical thinking when biological information is shared through media channels.

**Kalit soʻzlar (UZ)**

media savodxonlik, biologiya taʼlimi, raqamli kompetensiya, ekologik madaniyat, ilmiy tafakkur

**Keywords (ENG)**

media literacy, biology education, digital competence, ecological culture, scientific thinking

---

**KIRISH BOʻLIMI**

XXI asr taʼlim jarayonida media savodxonlik asosiy kompetensiyalar qatoriga kiradi. Raqamli kontentning tez surʼatda koʻpayishi, internet-platformalarning kengayishi, ijtimoiy tarmoqlarning ommalashuvi talabalarning bilim olish yoʻnalishiga katta taʼsir koʻrsatmoqda. Ayniqsa biologiya fanida media vositalari nafaqat axborot olish, balki murakkab jarayonlarni vizual koʻrinishda anglash imkonini yaratadi.

Biologik jarayonlarning koʻpchiligi makroskopik yoki mikroskopik darajada sodir boʻlgani sababli ularni oddiy tushuntirish baʼzida qiyin boʻladi. Ammo media resurslari – animatsiyalar, 3D modellar, interaktiv laboratoriyalar, hujjatli filmlar va ilmiy-populyar videolar – talabalarda tushunish va eslab qolish jarayonini ancha yengillashtiradi.

Shu bilan birga internetda biologiya va tibbiyotga oid notoʻgʻri maʼlumotlar ham tez tarqaladi. Ayniqsa sogʻliqni saqlash, genetik oʻzgarishlar, ekologik muammolar haqida soxta yoki asossiz kontent yoshlar ongida chalkashliklar keltirib chiqarishi mumkin. Bu holat media savodxonlikning biologik taʼlimda naqadar muhim ekanini yanada taʼkidlaydi.

## **METODLAR BO‘LIMI**

Tadqiqot davomida quyidagi metodlar qo‘llanildi:

### **1. Kontent-tahlil**

YouTube, Telegram, TikTok va ilmiy platformalardagi biologiyaga oid 120 dan ortiq media materiallar sifat va mazmun jihatidan tahlil qilindi.

### **2. So‘rovnoma va suhbat metodi**

Qo‘qon davlat universitetining biologiya yo‘nalishida tahsil olayotgan 60 nafar talaba o‘rtasida media savodxonlik darajasi, ilmiy axborotga munosabati va foydalanish odatlari haqida so‘rovnoma o‘tkazildi.

### **3. Kuzatuv metodi**

Talabalar o‘qish jarayonida media resurslaridan qanday foydalanishi, qaysi platformalar orqali ko‘proq biologik ma’lumot olishi kuzatildi.

### **4. Tahliliy-solishtirma metod**

Rasmiy ilmiy manbalar bilan media kontentdagi ma’lumotlar qiyoslanib, noto‘g‘ri yoki buzib talqin qilingan misollar aniqlashtirildi.

---

## **NATIJALAR BO‘LIMI**

Tadqiqotdan olingan asosiy natijalar quyidagicha:

### **1. Talabalar media orqali olingan biologik materiallarga tayanadi**

So‘rovnoma natijalariga ko‘ra, respondentlarning **78%** biologik ma’lumotlarni internet va media platformalaridan olishini bildirgan.

## **2. Vizual kontentni o‘zlashtirish samaradorligi yuqori**

Animatsiya, grafik tasvirlar va videodarslar orqali berilgan materiallar talabalar uchun oddiy matnga qaraganda **3–4 barobar aniqroq** qabul qilinishi kuzatildi.

## **3. Media savodxonligi past bo‘lsa, noto‘g‘ri ilmiy xulosalarga ishonch kuchayadi**

Ijtimoiy tarmoqlarda sog‘liq haqidagi asossiz postlar, “mo‘jiza dorilar”, genetik xavflar haqidagi yolg‘on ma‘lumotlar tez tarqaladi va ba‘zi talabalar bularni haqiqat sifatida qabul qilgan.

## **4. Biologiya ta‘limida media savodxonlik motivatsiyani oshiradi**

Ilmiy videolar orqali o‘rganish talabalarning fanga qiziqishini kuchaytirgan, ayniqsa molekulyar biologiya, ekologiya, anatomiya kabi bo‘limlarda bu sezilarli bo‘lgan.

## **5. Raqamli kompetensiya rivojlanadi**

Media bilan ishlash jarayonida talabalar nafaqat biologiyani, balki axborotni izlash, tahlil qilish va baholash ko‘nikmalarini ham rivojlantiradi.

---

## **MUNOZARA BO‘LIMI**

Media savodxonlik biologik ta‘lim sifatini oshirishda ko‘p qirrali ahamiyatga ega. Zamonaviy talaba bilimni faqat darslik orqali emas, balki ko‘plab onlayn resurslar orqali oladi. Bu jarayonning ijobiy va salbiy jihatlari mavjud.

**Ijobiy jihatlar:**

- Biologik tushunchalar vizual tarzda osonroq anglashiladi.
- Talabalar ilmiy manbalar bilan mustaqil ishlashga o‘rganadi.
- Ilmiy yangiliklardan tez xabardor bo‘lish imkoniyati kengayadi.
- Ekologik masalalar, sog‘liq madaniyati haqidagi videolar ijtimoiy mas’uliyatni oshiradi.

**Salbiy jihatlar:**

- Ilmiylik darajasi past bo‘lgan kontentning ko‘pligi.
- Faktlar tekshirilmasdan tarqatiladi.
- Talabalar ba’zan ilmiy maqola va ilmiy-populyar materialni farqlay olmaydi.
- Sensatsion mavzular ilmiy jarayonni buzib ko‘rsatadi.

Shu bois universitetlarda media savodxonlikni o‘qitish, biologiya fanida manbalarni tanlash mezonlarini ishlab chiqish va talabalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

---

**QO‘LLANILGAN MANBALAR**

1. UNESCO. *Media and Information Literacy in Education*. 2021.
2. Jenkins, H. *Media Literacy in the Digital Age*. MIT Press, 2020.
3. Abdullayev M. *Biologiyada raqamli o‘qitish vositalari*. Toshkent, 2022.
4. Qo‘qon davlat universiteti talabalaridan olingan so‘rovnoma va suhbat natijalari (2024).
5. YouTube va Telegram ilmiy kanallari kontentlari tahlili (2023–2024).